

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın, **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Sayın MURAT KURUM** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri uyarınca yazılı olarak yanıtlanmasını arz ederim.

ÖZGÜL SAKİ

İstanbul Milletvekili

Mardin'in Dargeçit ilçesinde bulunan ve halk arasında "Tirbik" olarak bilinen bölgede, Ermeni ve Süryani halklarına ait tarihi mezarlıkların yer aldığı alanda "Millet Bahçesi" ve düğün salonu projesi yürütüldüğüne ilişkin bilgiler kamuoyuna yansımıştır. Söz konusu projeye ilişkin olarak bölge halkı, azınlık toplum temsilcileri ve demokratik kitle örgütleri tarafından ciddi itirazlar dile getirilmekte; mezarlık alanının yapılaşmaya açılmasının toplumsal hafızaya ve kültürel mirasa yönelik ağır bir müdahale olduğu ifade edilmektedir.

Bu mesele yalnızca bir çevre düzenlemesi ya da rekreasyon projesi olarak değerlendirilemez. Mezarlıklar; halkların tarihsel belleğini, inanç dünyasını, toplumsal sürekliliğini ve kültürel varlığını taşıyan hafıza mekânlarıdır. Özellikle Ermeni ve Süryani halklarının maruz bırakıldığı inkâr, mülksüzleştirme ve zorla silinme politikaları düşünüldüğünde, mezarlık alanlarının kamusal projeler adı altında dönüştürülmesi son derece ağır siyasal ve toplumsal sonuçlar doğurmaktadır. Ölüye saygının en temel insani değerlerden biri olduğu dikkate alındığında, mezarlık alanlarının düğün salonu ve çeşitli kamusal kullanımlar için dönüştürülmesi; yalnızca kültürel mirasın tahribi değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı silmeye ve geçmişle kurulan bağı koparmaya yönelik siyasal bir müdahale niteliği taşımaktadır. Bu yaklaşım, söz konusu halkların bu topraklardaki tarihsel varlığını tanımayan inkârcı siyasal anlayışın güncel bir devamı niteliği taşımaktadır.

AKP iktidarı döneminde özellikle kayyım politikaları aracılığıyla yerel halkların tarihsel ve kültürel mekânları merkezi idarenin müdahalesine açılmış; kentlerin toplumsal belleği, halkların çokkültürlü tarihsel birikimi ve kamusal yaşam alanları tekçi, inkârcı ve sermaye odaklı bir anlayış doğrultusunda yeniden şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu politikalar yalnızca belirli bir yönetim pratiğini değil; aynı zamanda toplumsal hafızayı, kültürel çoğulluğu ve halkların tarihsel aidiyetlerini hedef alan sistematik bir tasfiye pratiğini ifade etmektedir. Daha önce farklı kentlerde Ermeni mezarlıkları ve gayrimüslim halklara ait tarihî alanlar üzerinde çeşitli yapılaşma projelerinin gündeme gelmiş olması, Dargeçit'te yaşananların münferit bir uygulama değil, süreklilik taşıyan siyasal bir yaklaşımın parçası olduğu yönündeki kaygıları güçlendirmektedir.

Kültürel mirasın korunması yalnızca fiziksel yapıların muhafaza edilmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda toplumsal hafızanın, inanç özgürlüğünün, halkların kolektif varlığının ve çoğulcu toplumsal yaşamın korunmasını da içermektedir. Bu nedenle Dargeçit'teki mezarlık alanı üzerinde yürütülen projeye ilişkin süreçlerin bütün yönleriyle açıklığa kavuşturulması; kamu yararı, ölüye saygı, toplumsal hafızanın korunması ve tarihsel sorumluluk açısından zorunludur.

Bu bağlamda;

1. Mardin'in Dargeçit ilçesinde bulunan ve Ermeni ile Süryani halklarına ait mezarlıkların yer aldığı belirtilen alanın mevcut hukuki statüsü nedir; söz konusu alan kültürel miras, sit alanı, korunması gereken tarihî alan ya da inanç mirası kapsamında değerlendirilmekte midir?
2. Mezarlık alanı üzerine "Millet Bahçesi" ve düğün salonu yapılmasına ilişkin proje hangi kurumlar tarafından hazırlanmış; söz konusu proje hangi idari ve hukuki gerekçelere dayandırılmıştır?
3. Söz konusu proje hazırlanırken Süryani ve Ermeni toplum temsilcilerinin, ilgili vakıfların, meslek odalarının, şehir plancılarının, arkeologların, tarihçilerin ve kültürel miras alanında çalışan uzmanların görüşleri alınmış mıdır; bölge halkı ve ilgili inanç topluluklarının açık itirazlarına rağmen projenin sürdürülmesi demokratik katılım ve yerel yönetim ilkeleri bakımından nasıl açıklanmaktadır?
4. Çalışmalar sırasında mezar kalıntıları, insan kemikleri, mezar taşları veya tarihsel bulgulara rastlandığı yönündeki iddialar doğru mudur; doğru ise çalışmalar neden derhal durdurulmamış ve bağımsız bilimsel inceleme süreçleri neden işletilmemiştir?
5. Mezarlık niteliği taşıyan bir alanın düğün salonu ve rekreasyon projesine dönüştürülmesi hangi şehircilik ilkesi, hangi kamu yararı anlayışı ve hangi toplumsal ihtiyaç gerekçesiyle meşrulaştırılmaktadır?
6. Bakanlığınız son 20 yıl içerisinde Ermeni, Süryani, Rum ve diğer gayrimüslim topluluklara ait mezarlıklar, ibadet alanları ve cemaat mülkleri üzerinde gerçekleştirilen imar değişiklikleri, kamulaştırmalar, yapılaşma projeleri ve kamusal dönüşüm uygulamalarına ilişkin herhangi bir envanter veya inceleme çalışması yürütmüş müdür; kayyım yönetimleri döneminde bu alanlara ilişkin Bakanlığınıza ulaşan şikâyet ve itirazların kaçısı hakkında işlem yapılmıştır?
7. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kültürel miras sözleşmeleri, insan hakları normları ve inanç özgürlüğüne ilişkin yükümlülükleri dikkate alındığında, söz konusu projeye ilişkin herhangi bir hukuki veya idari ihlal değerlendirmesi yapılmış mıdır?
8. Söz konusu projeye ilişkin olarak yetkili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve ilgili koruma kurumları tarafından alınmış herhangi bir kurul kararı, izin veya uygunluk görüşü bulunmakta mıdır; proje alanında arkeolojik inceleme, kültürel miras tespiti veya bilimsel envanter çalışması yapılmış mıdır?
9. Mezarlık alanına ilişkin geçmiş tapu kayıtları, mezarlık kayıtları, haritalar ve tarihsel belgeler Bakanlığınız tarafından incelenmiş midir; söz konusu alanın mezarlık niteliğinin idari işlemler yoluyla değiştirilip değiştirilmediğine ilişkin herhangi bir araştırma yürütülmüş müdür?
10. Proje kapsamında herhangi bir özel şirkete, yüklenici firmaya veya sermaye grubuna tahsis, işletme hakkı, kira ya da ticari kullanım ayrıcalığı sağlanmış mıdır?
11. Bakanlığınız, Dargeçit'te bulunan tarihî mezarlık alanındaki çalışmaların durdurulması, alanın tarihsel kimliğine uygun biçimde korunması ve ilgili halkların kolektif hafızasına saygılı bir koruma politikası geliştirilmesi yönünde herhangi bir adım atmaya planlamakta mıdır?

12. AKP iktidarı döneminde kamusal dönüşüm, park, rekreasyon, turizm, millet bahçesi ve benzeri projeler adı altında yürütülen uygulamalardan kaç tanesi hakkında yargı tarafından yürütmeyi durdurma veya iptal kararı verilmiş; bu projelerin kaçında kültürel mirasın, halkların tarihsel hafızasının ve inanç mekânlarının tahrip edildiğine ilişkin tespitlerde bulunulmuştur?
13. Bakanlığınız, mezarlıkların ve halkların tarihsel hafıza mekânlarının “Millet Bahçesi”, park, turizm, ticaret veya farklı kamusal projeler adı altında dönüştürülmesinin, Türkiye’de yaşayan gayrimüslim halklar açısından tarihsel travmaları derinleştirdiği yönündeki eleştiriler hakkında herhangi bir değerlendirme yapmakta mıdır?